

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A HONFOGLALÁS ELŐTTI IDŐK

A megye területe már évezredekkel ezelőtt lakott volt. Az állandó emberi élet maradványaival az ie. IV. évezredtől kezdve találkozunk. A koraneolitikus Köröscsoportnak telepei voltak Szeged körül Lebőn, Kötörésen, Ószentivánon, Deszken.¹ A Körös kultúra után a tiszai kultúra gazdag emlékanyagát több helyen tárta fel a régészek ásója a megye területén, így Lebőn, és Ószentivánon is. A rézkort képviselő ún. bodrogkeresztúri kultúra emlékeit Algyő, Baks, Dorozsma, Röszeke, Bilisics földje őrizte meg számunkra², míg a bronzkori és koravaskori kultúrák leletei Óthalomról, Szeged-Rókusról, Röszkéről, Zákányról kerültek elő.³ Utánuk a szkíták és a kelták tanyáztak ezen a tájon. Ezután a dákok, majd az i. u. 2. évtizedében a szarmatai-jazigok hódították meg az Alföldet.

A második század elejétől, Dácia meghódításától kezdve a jazigok is erős római hatás alá kerültek, mint az előkerült leletanyag mutatja. A római emlékek követik a Maros-menti utat, de Kiszomborban, Klárafalván, Újszentivánon, Szőregen, Tápén, Lebőn is megtalálhatók.⁴

Partiscum, a jazig főváros erős római befolyás alatt állt, ezt a Szegedi Kőtár emlékanyaga mutatja. A római határ, a dáciai limes a jelenlegi Csanád, az árpádkori Marosvár helyén húzódott, de Mommsen, Rómer Flóris, Cs. Sebestyén Károly és Alföldi András a fennmaradt téglatöredékek alapján arra következtettek, hogy a dáciai út Szeged érintésével a barbár szarmata földön folytatódott tovább Dunaszekcsőig (Lugio). Így kapcsolódtak össze Dácia és Pannónia útjai.

Alföldi András egy szegedi római erődöt is feltételez, amely Antonius Pius császár (131—168) uralkodása alatt létesült.

Szeged és környéke a hunok uralma alatt a világbirodalom központja volt. Az Attila udvarát járt bizánci követ, Priszkosz Rhetor leírása szerint itt volt a nagy király fejedelmi székhelye. Kézai Simon Szeged—Sövényháza, Salamon Ferenc Szeged város területére feltételezi a táborhelyet.⁵

Móra Ferenc tárta fel a Szeged—nagyszéksői aranykincset, mely szerint valószínű, hogy Szeged—Nagyszéksőson egy hun fejedelmi temetkezési hely volt. Így a

¹ Nagy Z.—Papp I., Szeged. Bp. 1960. 16.

Bálint S., Szeged városa. Bp. 1959. 6.

² Nagy Z.—Papp I. 16.

³ Nagy Z.—Papp I. 17.

⁴ Nagy Z.—Papp I. 18—19.

Bálint S. 6—7.

⁵ Nagy Z.—Papp I. 20.

Bálint S. 7.

görög Priszkosz és Kézai Simon középkori magyar krónikája történeti hitelességének tekinthető. „Priszkosz útleírásának részleteiből kitűnik, hogy az a terület, amelyen a követség a Tisza átkelése után haladt, már a hunok szállításterületéhez tartozott. Így nagyon valószínű, hogy Attila székhelye a Duna—Tisza közén feküdt, s következőképpen Szeged—Nagyszéksós vidékének s a hunok központi szállásterületének határai közé kellett esnie.”⁶

A nagyszéksósi leletben két művészi becsű, erősen ezüsttartalmú arany (elektron) csésze maradt fenn. Az egyik omphalos csésze töredéke, a másik rövid, tölcsérszerű lábon álló, üst alakú tömör elektroncsésze. Az omphalos-csésze déloroszországi műhelyből származik. Lábán pontozott görögbetűs felirat, melynek magyarázatával több kiváló kutatónk, így Párducz Mihály, Alföldi András, Fettich Nándor, László Gyula, Mészáros Gyula, Nagyfalusy Gyula, Balogh Ilona foglalkozott.⁷

A hun birodalom összeomlása után a gepidák uralták az Alföldet. Az ő központi szállásterületük is a Közép-Tisza vidékén volt. Fontos telephelyeik voltak Szeged környékén Szőreg, Klárafalva, Kiszombor.

Az avar nép szállásai is — temetőik tanúsága szerint — ugyancsak megtalálhatók a Szeged körüli térségben (Fehértó, Szeged—Öthalom, Deszk, Szőreg, Vedresháza, Klárafalva, Kiszombor, Makkoserdő, Kundombja).⁸

Az avar kori fémművesség kiemelkedő darabja az Öthalmon feltárt, halat tépő sassal díszített bronzlemez. Témája a hazai avar emlékanyagban több változatban is előfordul. Szimbolikus jelentősége van, s a Szeged—öthalmi sas a legkorábbi e kultúrkörbe tartozó emlék.⁹

Szegeden és környékén nagyfontosságú bronzöntőműhelyek működtek, melyekről a griffes-indás öntött övveretek tájékoztatnak. Ezek közül művészi értékével kiemelkedik a klárafalvi leletből származó övveret nyilazó lovas ábrázolásával.

Az avar—bolgár ötvösség közötti összefüggések, a nagyszentmiklósi kincs körére utaló, a kundombi és kiskőrösi temetőkben feltárt övveretek ornamentikája egy térben és időben messzenyúló kulturális áramlat hatásaira mutatnak, melyeknek szála a honfoglalás időszakán át a középkorig vezetnek.¹⁰

⁶ Nagy Z.—Papp I. 21.

⁷ Bálint S. 7.

Fettich N., A Szeged—nagyszéksósi fejedelmi sírlelet. Bp. 1953.

⁸ Nagy Z.—Papp I. 21.

⁹ Nagy Z.—Papp I. 22.

¹⁰ Nagy Z.—Papp I. 23.